

اهمیّت نماز جمعه

از نگاه امام علی (علیه السلام)

مجید فیاضی

بسم الله الرحمن الرحیم

اهمیت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام

نویسنده:

مفید فیاضی

ناشر چاپی:

مسجد مقدس جمکران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵

اهمیّت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام ----- ۷

مشخصات کتاب ----- ۷

اشاره ----- ۷

پیشگفتار ----- ۱۳

راه شناخت امام علی علیه السلام ----- ۱۶

بخش اول ----- ۱۹

جایگاه جمعه در نگاه امام علی علیه السلام ----- ۱۹

بخش دوم ----- ۲۳

اهمیّت اقامه نماز جمعه از دیدگاه مولی الموحدین امام علی علیه السلام ----- ۲۳

مطلب اوّل: وظیفه حاکم اسلامی در ارتباط با نماز جمعه ----- ۲۴

مطلب دوم: وظیفه مردم در ارتباط با برپایی نماز جمعه ----- ۲۷

مطلب سوم: ضرورت حضور در نماز جمعه از دیدگاه امام علی علیه السلام ----- ۲۸

مطلب چهارم: ممانعت شیطان از حضور مؤمنین در نماز جمعه ----- ۲۹

مطلب پنجم: حضور بعضی از زندانیان در نماز جمعه به دستور حضرت علی علیه السلام ----- ۲۹

مطلب ششم: حضور بانوان در نماز جمعه از دیدگاه حضرت علی علیه السلام ----- ۳۰

مطلب هفتم: ضرورت حضور کارگزاران در نماز جمعه ----- ۳۲

بخش سوم ----- ۳۳

آداب حضور در نماز جمعه از دیدگاه امام علی علیه السلام ----- ۳۳

مطلب اوّل: وظایف امام جمعه ----- ۳۴

مطلب دوم: وظایف مردم در نحوه حضور در نماز جمعه ----- ۳۵

مطلب سوم: حضور به موقع در نماز جمعه ----- ۳۶

مطلب چهارم: تقسیم بندی ارزشی شرکت کنندگان در نماز جمعه ----- ۳۶

مطلب پنجم: آداب نشستن مؤمنین در حال خطبه خواندن امام جمعه ----- ۳۷

مطلب ششم: سکوت کردن به هنگام ایراد خطبه ---------- ۳۸

بخش چهارم ---------- ۴۱

جایگاه امامت جمعه از نظر امام علی علیه السلام ---------- ۴۱

مطلب اوّل: شرایط موفقیت امام جمعه ---------- ۴۳

مطلب دوم: خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام در روز جمعه ---------- ۴۵

مطلب سوم: ترجمه خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام ---------- ۴۷

منابع تحقیق ---------- ۵۱

درباره مرکز ---------- ۵۵

اهمیّت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام

مشخصات کتاب

سرشناسه : فیاضی، مفید

عنوان و نام پدیدآور : اهمیت نماز جمعه و آداب آناز دیدگاه امام علی علیه السلام/مفید فیاضی.

مشخصات نشر : قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶

مشخصات ظاهری : ۴۸ص.

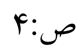
شابک : ۹۷۸۹۶۴۹۷۳۰۹۹۸:۳۰۰۰ ریال

یادداشت : کتابنامه: ص. [۴۵]؛ همچنین به صورت زیرنویس.

شماره کتابشناسی ملی : ۱۱۴۷۶۶۵

ص:۱

اشاره

پیشگفتار

الحمدُ للّٰه ربّ العالمین، وصَلّی اللّٰه علی رسوله محمدٍ وآله الطاهرین، ولعنه اللّٰه علی اعدآئهم اجمعین.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی - اعلی اللّٰه مقامه - و به برکت خون هزاران شهید، همه ساله شاهد بودیم که ملت مسلمان ایران سال نو را با سخنان گهربار امام عظیم الشأن که راهگشا و الهام بخش مسؤولین نظام و امّت شهید پرور بود آغاز می کردند. این سنّت حسنه پس از ارتحال غمبار امام راحل قدس سره با زعامت و رهبری رهبر عزیز انقلاب اسلامی حضرت آیت اللّٰه العظمی خامنه ای - دام ظله العالی - به نیکوترین صورت استمرار پیدا کرده و در آغاز هر سال با دور اندیشی و ژرف نگری، راه سال آینده را روشن و رهنمودهای لازم را ارائه می نمایند.

به همین جهت، در آغاز سال ۱۳۷۹ شمسی، رهبر معظم انقلاب در پیام نوروزی خود، پس از تبریک و رهنمودهای لازم، موضوعی را مطرح کردند که هر روزه جامعه اسلامی ما شاهد برکات و فیوضات آن است.

از آنجـا که، سال ۱۳۷۹ با عیـد غدیر خم آغاز شد و با عید غدیرخم دیگری به پایان رسـید؛ این واقعه شـیرین را با هوشـمندی خاص، غنیمت دانسته و آن را به عنوان «سال امام علی علیه السلام» نام گذاری کردند و در حالی که ملّت مسلمان ایران مفتخر به مذهب تشیّع علوی و تحت حاکمیت نظامی قرار دارند که پس از قرون و اعصار، بر مبنای «ولایت» اسـتوار شده است بسـیار ضروری است که مردم، با شخصیّت والای امام علی علیه السـلام بیشتر آشـنا شـده، و تلاش نمایند تا معرفت بیشتری نسـبت به ابعاد مختلف زنـدگی فردی و اجتماعی و حکومتی آن حضـرت پیـدا کنند تا مهم ترین نیاز جامعه بشـری را که داشـتن الگوی کامل انسان است بر بشریت امروز ارائه دهند.

امّا اوّلین سؤال که به ذهن می آید این است که آیا شـناختن شخصـیتی که بعد از رسول خداصلی الله علیه وآله نظیری برای او وجود ندارد امکان پذیر است؟ یا به بیان خود آن حضـرت که در خطبه سوم نهج البلاغه فرمود: «ولایَرقی إِلیَّ الطیر»؛(۱) کسی را توان شناخت تمام ابعاد وجودی آن حضرت نیست.

پس چگونه می توان به عمق شخصیت او پی برد؟

در پاسخ باید گفت:

آب دریا را اگر نتوان کشید

هم به قدر تشنگی باید چشید

درست است که انسان های عادی نمی توانند به عظمت وجودی حضرت علی علیه السلام دسترسی کامل پیدا کنند؛ امّا این امر مانع آن نخواهد

۱- ۱. یعنی مرغ بلند پرواز فکر بشری را یارای صعود به قلّه رفیع شخصیت من نیست.

شد که صاحبان فکر و اندیشه و شخصیت های اهل قلم و هنر، و صاحبان سیاست و حکمت، و والیان حکومت و قدرت، تلاشی میسور را صرف این معسور نکنند، که گفته اند: «المعسور بِقَدر المیسور».

کار دشوار را باید به اندازه امکان انجام داد تا بشر محتاج، برای همیشه از این گنج بی پایان الهی و از این سرچشمه زلال معنوی دور نماند؛ بلکه همواره باید تلاش کنیم تا در حدّ توان و استعداد خود، جرعه هایی از زمزم زلال و صاف خدایی که همچون چشمه حیات بخش است(۱) بنوشیم و کام جان بشریت را از این آب طهور سیراب سازیم.

به لطف الهی، زندگی سراسر افتخار آن حضرت، از آغاز ولادت در کعبه تا شهادت در مسجد کوفه، در حافظه تاریخ ثبت و در اسناد قابل دسترس، ضبط است. از دوران کودکی که در کنار رسول خداصلی الله علیه وآله جای گرفت تا آغاز بعثت و در دوران هجرت و تشکیل حکومت در مدینه و در سال های سخت غرابت امامت، تا دوران تلاش و جهاد برای اجرای عدالت و ارائه الگوی حکومت، همگی در تاریخ مسطور و مدوّن و در دسترس اهل نظر قرار دارد. از آنجا که دشمنان کمر به محو و تحریف شخصیت او بسته بودند لذا از هیچ تلاش و کوششی در این زمینه کوتاهی نکردند؛ امّا نتوانستند خورشید عالمتاب الهی علی علیه السلام را در پرده اوهام خود و در پس ابرهای تیره تهمت و دروغ پنهان سازند که امروز حتی دانشمندان غیر اسلامی افتخار آشنایی با ابر مرد تاریخ بشری را پیدا کرده و آثار قابل:

۱- ۲. ینحدر عنّی السّیل»؛ «سیل فضایل از وجود من سرازیر است»، نهج البلاغه خطبه سوّم.

تقدیری از خود در مورد ایشان به جای گذاشته اند.

امّا سؤالی که مطرح است این است که راه شناخت امیرالمؤمنین علیه السلام کدام است؟

راه شناخت امام علی علیه السلام

یکی از بهترین راه های آشنایی با امیرالمؤمنین علیه السلام از میان راه های مختلف موجود، سیر در سیره علمی و عملی آن حضرت است.

سال های گذشته به برکت نامگذاری این سال به نام سال امام علی علیه السلام حرکت با ارزشی آغاز شد و به صورت فردی و جمعی و با نوشتن کتاب و مقاله و برگزاری اجتماعات و کنگره های پر محتوی، قدم های مهمّی در راه شناخت امام علی علیه السلام برداشته شد و هر کس به حدّ توان خود خریدار بازار یوسف گردید.

در آستانه برگزاری دومین گردهمایی سالانه ائمّه جمعه استان ولایت مدار مازندران، بنده نیز به پیشنهاد دفتر نمایندگی شورای سیاست گزاری ائمّه جمعه محترم استان، برای اظهار ارادت به ساحت مقدّس مولای متقیان، مطالبی را تحت عنوان «اهمیّت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام تقدیم حضور شما نموده و شرح حال خود را با دو بیتی ذیل بیان می کنم:

جائت سُلَیْمانَ یومَ العِیدِ قُبْرهٌ

آتَتْ بِفَخْد جَرادٍ وَکان فِی فَیها

تَرَنّمتْ بفصيح القَوْلِ وَاعْتَذَرَتْ

إِنّ الهَدايا على مقدار مُهْدِيها(۱)

هدف این است که در حدّ توان با تکیه بر کلام امام علی علیه السلام به اهمیّت نماز جمعه و آداب و ضرورت های آن آشنا شویم و به ارزش آن بیش از پیش پی ببریم و از دیدگاه امام المصلّین، سیّد الوصیین، امیرالمؤمنین علی علیه السلام درباره نماز سیاسی - عبادی جمعه آگاهی بیشتری پیدا کنیم. ان شاء اللّه.

مفید فیاضی

امام جمعه شهرستان نور

ص:۱۱

۱- ۳. چکاوکی در روز عید به حضور سلیمان آمد و ران ملخی را که به عنوان عیدی در دهان داشت آمد که تقدیم کند. با زبان گویا به حضرت سلیمان گفت: همانا هدیه به ارزش هدیه دهنده است.

۱۳۷۹

بخش اول

جایگاه جمعه در نگاه امام علی علیه السلام

ص:۱۳

بسم اللّه الرحمن الرحیم

از بیان امیر بیان علیه السلام، منقول از «اصبغ بن نباته» که از بهترین یاران و نزدیک ترین دوستان حضرت علی علیه السلام بود، می توان دریافت که جمعه از جایگاه رفیعی در نزد آن حضرت برخوردار بوده است.

عن اصبغ بن نباته: قال علی علیه السلام: «لَیْلَهُ الْجُمْعَهِ لیله غرّآءُ وَیومُها یَوْمٌ أَزْهَرُ، وَمَنْ ماتَ لَیْلَهَ الجُمعَهِ کُتِبَ لَهُ برائهٌ مِنْ ضغطهِ القبرِ ومن مات یَوْمَ الجُمْعهِ کُتِبَ لَهُ برائَهٌ من النّار»؛(۱) «شب جمعه با شرافت ترین شب ها و روز جمعه شکوفاترین روز هاست و کسی که در شب جمعه از دنیا برود از فشار قبر در امان است و کسی که در روز جمعه بمیرد از آتش جهنّم آزاد است».

امیرالمؤمنین علیه السلام جایگاه جمعه را در سخن دیگری این گونه توصیف فرموده است:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام: انه قال: «إنّ اللّه اختارَ الجمعهَ فَجَعَلَ یومَها عیداً وَاختارَ لَیْلَها فجعلها مِثلَها، و انَّ من فضلها ان لا یُسئلَ اللّهُ عزّوجلّ یومَ الجمعهِ حاجهً إلّا استجِیبَ لَهُ واِنْ اِستَحقَّ قومٌ عِقاباً فصادفوا یوم الجمعه وَلَیْلَتها صُرِفَ عنهُم ذلک ولَمْ یَبْقَ شی ءٌ ممّا احکمه اللّه و فصّله إلّا اَبْرَمَهُ فِی لیلهِ

ص:۱۴

۱- ۴. الفقیه، ج ۱ ص ۴۲۳ باب وجوب الجمعه و فضلها ...

الجمعه، فليلهٌ الجمعه ليلهٌ غرّآءُ و يومُ الجمعهِ يَومٌ أزهَرُ»؛(۱) «اميرالمؤمنين عليه السلام فرمود: خداوند شب و روز جمعه را برگزيد و آنان را عيد گردانيد؛ از جمله فضيلت هاى شب و روز جمعه آن است كه، هيچ حاجتى در روز جمعه از خداوند درخواست نمى شود مگر آن كه برآورده شود و اگر گروهى مستحق عقوبت باشند و زمان عقوبت آنان با شب يا روز جمعه مصادف شود، خداوند آن عقوبت را از آنان بر مى دارد و هيچ قضا و قدر الهى نيست مگر اين كه در شب جمعه قطعى مى شود، شب جمعه در بين شب ها با شرافت ترين و روز جمعه هم درخشان ترين روز هاست».

اهميّت جمعه را از شرح بيان امام على عليه السلام و از سؤال و جواب شخصى كه با رسول خداصلى الله عليه وآله مطرح فرمود، مى توان فهميد.

على عليه السلام فرمود: ما با رسول خداصلى الله عليه وآله بوديم كه مردى آمد و گفت: يا رسول اللَّه! پدر و مادرم فدايت باد! به من خبر ده از اين كه روز يكشنبه چرا روز يكشنبه ناميده شد و به همين ترتيب همه ايّام را پرسيد تا به روز جمعه رسيد، سپس گفت: پدر و مادرم فدايت باد! مرا از فضيلت روز جمعه باخبر كن.

رسول خداصلى الله عليه وآله گريست و فرمود: از فضيلت روز جمعه پرسيدى؟ گفت: آرى. فرمود: فرشتگان در آسمان آن را روز «مزيد» و فراوانى ناميدند. روز جمعه، روزى است كه خدا آدم عليه السلام را آفريد و در او روح دميد و در روز جمعه خداوند آدم عليه السلام را به بهشت ساكن كرد و در روز جمعه فرشتگان بر آدم عليه السلام سجده كردند و روزى است كه خداوند آدم و حوّا عليهما السلام را گرد آورده

۱- ۵. مستدرك، ج ۶، ص ۶۸.

است و روز جمعه روزی است که خداوند به آتش گفت: ای آتش! بر ابراهیم سرد و سلامت باش.

خداونـد در روز جمعه دعـای یعقوب علیه السـلام را برآورده و ترک اولای آدم را بخشـیده است و خداونـد در این روز بلا و گرفتاری حضـرت ایّوب را برطرف نمود و به حضرت ابراهیم فدایی عظیم داده است و در روز جمعه خداوند آسمان و زمین و آنچه در آن هاست را آفرید و بالاخره روز جمعه روزی است که از شدّت هول و هراس قیامت کاسته می شود.(۱)

در روز جمعـه (به خـاطر این که جمعیت هـای مـؤمن در صـفوف به هم فشـرده در نمـاز جمعه حضـور پیـدا می کننـد) از نظر امیرالمؤمنین علیه السلام این گونه توصیف شده که روز جمال و شکوه است.

۱- ۶. صلاه الجمعه والعیدین فی مصادر الفریقین، ص ۱۹.

بخش دوم

اهمیّت اقامه نماز جمعه از دیدگاه مولی الموحدین امام علی علیه السلام

ص:۱۷

بحث درباره برپایی نماز جمعه از دیدگاه آن حضرت، در قالب چند مطلب مطرح می شود:

مطلب اوّل: وظیفه حاکم اسلامی در ارتباط با نماز جمعه

ذات اقدس ربوبی در قرآن کریم فرمود: «الَّذِینَ إِن مَّکَّنّاهُمْ فِی الْأَرْضِ أَقامُوا الصَّلَواهَ» (۱) «مؤمنین کسانی هستند که چون در زمین به آن ها حکومت و قدرت دادیم نماز را برپا بدارند».

امام علی علیه السلام در نامه به جناب محمّد بن ابوبکر نوشت: «واعلم انّ کلَّ شَیْ ءِ من عملک تَبَعٌ لِصَلاتِک»؛(۲) «بدان که تمام کارهای تو تابع نماز توست».

این پیام امیرالمؤمنین علیه السلام برای همه مسؤولین حکومت اسلامی است که باید به آن توجّه لازم را داشته باشند.

حال که نماز جمعه از مهم ترین نمازهای واجب بوده و دارای دو بعد سیاسی و عبادی است، طبعاً مهم ترین وظیفه حاکمان مؤمن برپایی آن است، لذا تا زمانی که رسول خداصلی الله علیه وآله در مکّه حضور داشتند و فاقد قدرت

۱- ۷. سوره حجّ، آیه ۴۱.

۲- ۸. نهج البلاغه، نامه ۲۷.

و حکومت بودنـد، نتوانسـتند نمـاز جمعه را برپـا نماینـد، از این رو به محض اینکه در آسـتانه ورود به شـهر مـدینه قرار گرفتند اوّلین اقدام آن حضرت اقامه نماز جمعه بود.

امـام راحـل عظیم الشـأن نیز بـا تأسّـِی از رسول خداصـلی الله علیه وآله پس از تشـکیل حکومت و تثبیت پـایه هـا و ارکان نظام اسـلامی، در همـان ابتـدا مرحوم حضـرت آیت اللَّه طالقانی رحمه الله را به امامت جمعه تهران منصوب و به تدریـج در سراسـر کشور پهناور ایران این سنّت محمدی صلی الله علیه وآله را احیا نمودند.

از نظر امام علی علیه السـلام ضرورت تشکیل نماز جمعه به اندازه ای است که فرمود: «العشیرةُ إِذا کانَ علیهِمْ امیرٌ یُقِیمُ الحدودَ عَلَیهِم فقد وجَبَ علیهم الجمعةٌ وَالتشریق»؛(۱) «هرگاه طایفه ای امیری داشته باشند که بر ایشان اجرای حدود کند نماز جمعه و رفتن به منی در ایام تشریق بر آن ها واجب است».

قـال علی علیه السـلام: «لایَصِّـِحُ (لایصـلح) الحُکمُ ولا الحـدود ولا الجمعه إلّا بإمامٍ»؛(۲) «امام زین العابـدین از جـدّ بزرگوارش حضرت علی علیه السلام نقل فرمود که قضاوت و اجرای حدود و اقامه نماز جمعه از شؤونات امام و به اذان او صحیح است».

بنابراین از دیدگاه امام علی علیه السلام صحّت و مشروعیت نماز جمعه به وجود امام عادل است.

در کتاب سـلیم بن قیس که اولین کتاب در عصـر امام علی علیه السـلام و مورد تأیید ائمه علیهم السـلام است، آمده است: قال علی علیه السلام: الواجبُ فِی حُکم اللَّه وَحُکم

ص:۱۹

۱- ۹. مستدرک الوسایل محدث نوری رحمه الله، ج ۶، ص ۱۳.

۲- ۱۰. همان، ص ۱۳.

الإِسـلام علی المُسـلمینَ بعـدَ ما یموتُ امامُهُم أو یُقْتَلُ ضالاً کان أَوْ مهتـدیاً، أَنْ لا یعمَلوا عملاً ولایُقَـدِّموا یـداً ولا رِجْلًا قَبْلَ أَنْ یَخْتاروا لأَنْفُسِـهِم اماماً عفیفاً، عالماً ورعاً، عارفاً بالقضاء والسّـنهِ یَجْبِی فَیئهمُ و یُقیمُ حجَّهم وَجُمَعَهُم وَیَجبِی صَـدقاتِهِمْ؛(۱) یعنی در حکم خـدا و اسـلام، بر مسـلمین واجب است که هرگاه پیشوای شان بمیرد یا کشـته شود، چه گمراه باشـد یا هـدایت یافته، برای هیـچ کـاری گـامی برنداشـته و دست پیش نکشـند مگر آنکه اوّل برای خـود، رهـبری پاکـدامن، دانـا، بـا تقوا و آگـاه به قضـاوت و دین انتخـاب کننـد تا او مالیات ها را جمع آوری نموده، حـج و نماز جمعه را برپا کنـد و صـدقات (زکات) آنان را گرد آورد.

حکومت اسلامی، نظامی است که ایجاد و بقای آن به حضور امّت اسلامی و پشتیبانی آنان بستگی دارد.

حضـرت علی علیه السـلام می فرمایند: لولا حضور الحاضـر وقیام الحجه بوجود الناصـر؛(۲) اگر مردم به صـحنه نمی آمدنـد و بـدین وسـیله حجت اقامه نمی شـد حکومت را در این شـرایط نمی پذیرفتم (زیرا توفیقی حاصل نمی شود). و استمرار حضور امّت اسلامی به ولایت پذیری و نیز به کمک نماز جمعه است که دوام حضور عمومی را تضمین می نماید، همان طور که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، شاهد صدق این مدّعا هستیم.

دشـمنان انقلاب اسـلامی به قصـد براندازی نظـام، تخریب عقیـده به ولایـت و به قصـد برهم زدن جماعت جمعه، تلاش های مذبوحانه زیادی

۱- ۱۱. همان، ص ۱۴.

۲- ۱۲. نهج البلاغه، خطبه ۳.

کرده اند؛ از جمله: شهادت شهدای محراب و ترور ائمّه جمعه و انفجار در مراسم نماز جمعه، شاهد این ادّعاست، ولی به لطف الهی این توطئه ها به جایی نرسیده است.

همان طور که اقامه نماز جمعه و نصب ائمّه جمعه به عهده حاکم اسلامی است، حضور اعضاء حکومت در نماز جمعه از حضور امّت ضروری تر و مهم تر می باشد. کرسی خطابه جمعه، زبان متقابل امام و امّت است. امام جمعه، منصوب امام و حاکم عادل است، چنانچه از یک طرف سخنگوی اصل نظامی اسلامی است که مبتنی بر ولایت است و از طرف دیگر منعکس کننده نظرات و پیشنهادات و نیازمندی های امّت اسلامی و ولایت مدار است و با داشتن شرایط منتقد و ناصح، امین دولت و ملت می باشد.

مطلب دوم: وظیفه مردم در ارتباط با برپایی نماز جمعه

پذیرش ولایت امام عادل و منصوص و منسوب، از جمله نشانه های شیعه است؛ زیرا عدم انقیاد امر حکومت، خسارت جبران ناپذیری به بار خواهد آورد و عدم تبعیّت از حاکم، برای اقامه نماز جمعه نیز خسارت بار می باشد.

حضرت علی علیه السلام فرمود: «ثلاثهٌ إِنْ انتمْ خالفتم فیهنّ إِئمتَکُم هَلَکْتُمْ، جُمْعَتُکُمْ وَجَهادُ عَدوِّکم و مناسککم»؛(۱) «سه چیز است که اگر در رابطه با آن با

۱- ۱۳. مستدرک، ج ۶، ص ۵۲.

پیشوا و رهبر تان مخالفت کنید، نابود می شوید: ۱ – نماز جمعه ۲ – جهاد در راه خدا با دشمنانتان ۳ – مناسک حج».

مطلب سوم: ضرورت حضور در نماز جمعه از دیدگاه امام علی علیه السلام

از نگاه امیرالمؤمنین علیه السلام معیار ارزیابی شخصیت افراد و صحّت و سقم کارهای مؤمن نماز است و نماز هر کسی میزان ایمان آن شخص محسوب می شود.

امیرالمؤمنین علیه السلام بر حضور در نماز جمعه تأکید مؤکّد داشت. در این مورد وقتی نامه ای به یکی از یاران خود به نام حارث همدانی نوشت، متذکر شد:

لاـ تُسافر فی یَوْمِ جمعه حتّی تَشْهَد الصلوهَ إلّا فاصلاً فی سبیل اللّه أو فی امرٍ تُعْذَرُ به(۱)؛ یعنی در روز جمعه تا نماز جمعه نخواندی مسافرت نکن، مگر این که در حال جهاد در راه خدا باشی یا کاری که جدّاً به انجام آن معذور باشی و انجام آن ضروری باشد.

مولای متقیان سفارش می کرد که به کاری که موجب می شود تا توفیق حضور در نماز جمعه را از شما سلب کند نپردازید و حتی داروی ضعف آور را در روز قبل از جمعه نخورید.

امام علی علیه السلام فرمود: «لا یَشرِب أَحَدکُم الدواءَ یوم الخمیس، فقیل: یا امیرالمؤمنین ولِمَ ذلک؟ قال: لئلّا یضعف عن اتیان الجمعه(۲)؛ «کسی از شما در

۱– ۱۴. نهج البلاغه، نامه ۶۹.

۲– ۱۵. صلاه الجمعه والعید فی مصادر الفریقین، ص ۷۹.

روز پنجشـنبه داروی ضعف آور نخورد. پرسیدند: چرا ای امیرالمؤمنین؟! فرمود: برای این که مبادا ضعف به او دست بدهد که نتواند روز جمعه به نماز جمعه برود».

آن حضـرت ترک نمـاز جمعـه را بـدون عـذر برای هیـچ مردی روا نمی دانسـت و ترک نمـاز جمعـه را در سه هفته پی در پی موجب نفاق می دانست.

امام علی علیه السـلام فرمود: «مَنْ ترک الجُمْعَه ثَلاثاً متتابَعَهً لِغَيْرِ عِلَّهٍ کُتِبَ منافقاً»؛(۱) «یعنی هر کسی بدون عذری سه هفته پی در پی نماز جمعه را ترک کند، در شأن او نوشته می شود که منافق است».

مطلب چهارم: ممانعت شیطان از حضور مؤمنین در نماز جمعه

امیرالمؤمنین از قول رسول خداصـلی الله علیه وآله نقل می فرماید که آن حضـرت فرمود: «إذا کانَ یَومُ الجُمعه غَدَتِ الشـیاطین برایاتها إلی الاسواق فَیْرمونَ الناس بالتّرابیث وَالرّبائث ویثبّطونهم عن الجمعه»؛(۲) «چون روز جمعه فرا رسد شیطان ها صبح زود با پرچم هایشان به بازار می روند و به طرف مردم موانع می افکنند و آنان را از آمدن به نماز جمعه باز می دارند».

مطلب پنجم: حضور بعضی از زندانیان در نماز جمعه به دستور حضرت علی علیه السلام

امام صادق علیه السلام می فرمایند: «اَنّ عَلیّاًعلیه السلام کانَ یُخرِجُ اهلَ السجونِ من

۱- ۱۶. جمعه و احکام آن در اسلام سیّد محمّد تقی آل هاشم، ص ۴۰.

۲- ۱۷. مستدرک الوسائل، حدیث ۲۱۱۶۸.

الحبس فی دَینٍ أوْ تُهمَهِ إلَی الجُمُعهِ فَیَشهَدونها وَیُضَمِنُهُمُ الأولیاءُ حتی یَرُدونّهم.

وَبِهذا الإِسناد: اَنَّ علیاًعلیه السلام کان یُخْرِجُ الفُسّاقَ إلی الجمعهِ وَکان یأمُرُ بالتضییقِ علیهم»؛(۱)

حضرت علی علیه السلام همیشه کسانی را که به واسطه بدهکاری یا تهمت، در زندان بودند، روز جمعه برای شرکت در نماز جمعه از زندان خارج می ساخت و آن ها را به نماز جمعه می آورد و اولیائشان ضامن می شدند که آنان را به زندان بازگردانند.

و نیز به همین سند روایتی نقل شده که آن حضرت تبهکاران را برای شرکت در نماز جمعه از زندان خارج می ساخت و دستور می داد نسبت به آنان سختگیری نمایند.

مطلب ششم: حضور بانوان در نماز جمعه از دیدگاه حضرت علی علیه السلام

در بعضی از روایات، عدم ضرورت حضور زنان در نماز جمعه از قول امام علی علیه السلام وارد شده است، در عین حال حضور عملی امیرالمؤمنین با جمیع اعضای خانواده خود؛ یعنی همسر مکرمه شان حضرت زهراعلیها السلام و فرزندان آنان امام حسن و امام حسین علیهما السلام در نماز جمعه بیانگر اهمّیت حضور زنان در نماز جمعه است.

جناب ابن عباس درباره شأن نزول آیه شریفه: «وَإِذَا رَأَوْا تِجارَهً أَوْ ل

۱- ۱۸. مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۲۷.

َهْواً انفَضّوا إِلَيْها وَتَرَكُوكَ قَآئِماً»؛(۱) «و هنگامی که تجارت و یا لهو را دیدنـد، تو را (ای رسول خـدا) در حال خوانـدن خطبه ترک کردنـد»؛ فرمـود: در یـک روز جمعـه دحیه کلبی از شـام به مـدینه وارد شـد و برای اعلام به مردم، برای فروش کالای تجاری خود بر طبل کوبید، همه کسانی که در نماز جمعه بودند پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله را در حال خطبه خواندن ترک کردنـد به جز چنـد نفر که عبارت بودنـد از: علی، حسن، حسـین، فاطمه علیهم السـلام سـلمان فارسـی، ابوذر، مقداد و صـهیب رومی. رسول خداصـلی الله علیه وآله فرمود: خداوند در این حال به مسـجد نگاه کرد و اگر این گروه در نماز جمعه باقی نمی ماندند خداوند مدینه را با اهل آن فرو می برد و از آسمان بر این مردم همانند عذاب قوم لوط، سنگ آسمانی می بارید.

حضور حضرت زهراعلیها السلام نشانه ای روشن بر اهمّیت نماز جمعه

از روایت فوق می فهمیم که حضور اهل بیت رسول اللَّه صـلی الله علیه وآله از جمله حضرت فاطمه علیها السلام دال بر اهمیّت حضور زنان در آن است و پیامش برای شیعیان این است که سعی کنید با تمام اعضای خانواده در نماز جمعه حاضر شوید.

در بیان دیگری از حضـرت علی علیه السـلام در جواز حضور زنان در نماز جمعه و جایگزینی آن به جای نماز ظهر آنان، وارد شده است:

«عن علی علیه السلام اَنّه قال: إذا شهدوا المرئه والعبد الجمعه اَجْزَأتْ عنهما من

ص:۲۵

۱- ۱۹. سوره جمعه، آیه ۱۱.

صلاه الظهر»؛(۱) «هنگامی که زن و غلام در نماز جمعه شرکت نمایند به جای نماز ظهر آنان محسوب می شود».

مطلب هفتم: ضرورت حضور کارگزاران در نماز جمعه

نکته دیگری که باید متذکر شد این است که با توجّه به این که ولی امر مسلمین، امام جمعه را منصوب می کند و او نیز عهده دار وظایف مهمی است، افراد حکومت و کارگزاران نظام اسلامی باید اوّلاً، در نماز جمعه حضور دائم و فعالی داشته باشند؛ چنانکه امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه ای که به محمّد بن ابی بکر به هنگام تصدی امر ولایت بصره می دهد موضوعاتی را متذکر می شود؛ از جمله:

وَاعْلَمْ أَنّ کُلَّ شی ءٍ مِنْ عَملَکِ تَبَعٌ لِصَلاتِکَ(۲) بدان که تمام کارهای تو تابع نماز توست. در حقیقت مخاطب امیرالمؤمنین علیه السلام تنها محمّد بن ابی بکر نیست؛ بلکه تمام کارگزاران نظام اسلامی، مخاطب آن حضرت هستند.

ثانیاً: از هرگونه حمایت و پشتیبانی برای اقامه نماز جمعه و تقویت نهاد امامت جمعه دریغ نداشته باشند.

ص:۲۶

۱- ۲۰. صلاه الجمعه والعیدین فی مصادر الفریقین، ص ۱۰۹.

۲- ۲۱. نهج البلاغه، نامه ۲۷.

بخش سوم

آداب حضور در نماز جمعه از دیدگاه امام علی علیه السلام

ص:۲۷

مطالب مربوط به آداب برگزاری و حضور در نماز جمعه را می توان به دو دسته تقسیم کرد: دسته اوّل مربوط به امامت جمعه است و دسته دوم مربوط به شرکت کنندگان در نماز جمعه.

مطلب اوّل: وظایف امام جمعه

از نظر امیرالمؤمنین علیه السلام امام جمعه علاوه بر شرایط خاصی که باید داشته باشد که در کتب فقهی به طور مفصّل مورد بحث قرار گرفته است می بایست آداب دیگری را نیز مدّ نظر قرار دهد؛ از جمله:

به هنگام ایراد خطبه می تواند به منبر قرار گرفته و برای مردم خطبه ایراد نماید؛ چنان که آمده است: عن عباد بن عبداللّٰه قال: کان علیّ علیه السلام یخطب علی منبرٍ من آجر(۱)؛ عباد بن عبداللّٰه نقل کرده که علی علیه السلام بر منبری از آجر ایستاده و خطبه می خواند.

از دیدگاه امام علی علیه السلام خطیب جمعه وظیفه دارد در آغاز خطبه و به هنگام رو به رو شدن با مردم، برخورد صمیمی همراه با آداب اسلامی از

۱- ۲۲. مستدرک الوسایل، ج ۶، ص ۱۱.

خود نشـان بدهـد و عملاً اولین درس تربیتی را به شـرکت کننـدگان نماز جمعه تعلیم دهـد؛ چنان که می فرمایـد: «انّه کان إِذا سَعَد المنبر سَلّمَ علی الناس»؛(۱) «پیامبرصلی الله علیه وآله هرگاه بر منبر خطبه قرار می گرفت به مردم سلام می کرد».

و در جای دیگری آمده است که مولی الموحدین زمانی که قصد ایراد خطبه می کرد این امر را به عنوان سنّت تلقی می نمود.

در جای دیگر می فرماید: «انه قال: من السـنه إِذا صَـعَد الامامُ الْمَنبر أَنْ یُسَـلِّمَ إِذا اَسْتَقْبَلَ النّاسَ»؛ «از سنّت است که امام وقتی بر روی منبر رفت و رو به روی مردم قرار گرفت، بر مردم سلام و تحیّت بفرستد».

مطلب دوم: وظایف مردم در نحوه حضور در نماز جمعه

در مفهـوم جمله «فاسْـعَوْا إِلَی ذِکْرِ اللَّهِ» (۲) در آیه شـریفه سوره جمعه، امـام علی علیه السـلام بیـانی دارد که از آن بر می آید منظور از «سـعی»، دویدن نباشد بلکه راه رفتن عادی همراه با وقار و اعتدال مورد نظر باشد. حضرت در جواب سؤالی که راجع به قول خداوند «فاسْـعَوْا إِلَی ذِکْرِ اللَّهِ» شده است، فرمودند: «لیس السعی الاشتداد ولکن یمشون الیها مشیاً»؛(۳) «منظور از سعی، راه رفتن تند نیست، بلکه راه رفتن عادی است».

البته شاید منظور این باشد که رفتن به نماز جمعه را به تأخیر نیندازید.

۱- ۲۳. صلاه الجمعه والعیدین فی مصادر الفریقین، ص ۱۲۹.

۲- ۲۴. سوره جمعه، آیه ۹.

۳- ۲۵. همان، ص ۹۵.

مطلب سوم: حضور به موقع در نماز جمعه

حضور به موقع و عدم تأخیر در رفتن به نماز جمعه یکی از مطالب مورد عنایت آن حضرت بود. در حدیثی از آن امام علیه السلام نقل شده که:

«لئن أجلس عن الجمعه احبّ الی من ان اقعد حتی اذا جلس الامام جِئْتُ أتخطّی رقاب الناس» (۱)؛ یعنی در خانه نشستن و در نماز جمعه شرکت نکردن را بیشتر دوست دارم از این که زمانی به محل نماز برسم که امام آماده ایراد خطبه می شود و (به خاطر ازدحام جمعیّت) مردم را زیر دست و پا بگیرم.

منظور آن حضرت این است که باید تلاش کرد قبل از شروع خطبه در محل برگزاری نماز جمعه حاضر شد.

مطلب چهارم: تقسیم بندی ارزشی شرکت کنندگان در نماز جمعه

در یکی از روایات، امام علی علیه السلام شرکت کنندگان نماز جمعه را به سه گروه تقسیم نموده و می فرمایند: «الناس فی اتیان الجمعه ثلاثه رجالٍ: رجلٌ حَضَر الجُمعه للّغو والمراء فذلک حَظّهُ منها، ورَجُلٌ جاء والامام یَخْطَبُ فصلّی، فان شاء اللّه اعطاهُ وان شاء حرمه، ورجلٌ حَضَر قبل خروج الامام فصلّی ما قضی له ثمّ جلس فی اَنصاتِ وسکون حتی خرج الامام الی اَنْ قضیت، فهی کفّارهٌ لِما بینهما وَبینَ الجُمعهِ الّتی تَلِیها، وَزیاده ثلاثهُ ایام، ذلک لانّ اللّه یقول «مَن جَآءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها»؛(۲) یعنی مردمی که

۱- ۲۶. مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۱۱۸.

۲- ۲۷. بحارالانوار، ج ۸۶، ص ۲۵۶.

به نماز جمعه می آیند سه گروهند:

۱ - کسانی که برای کار لغو و قصد بیهوده و خودنمایی به نماز جمعه می آیند که هیچ ثوابی برای آن ها منظور نمی شود. ۲ - کسانی که در حال خطبه خواندن امام به نماز جمعه می آیند، خداوند اگر خواست، ثواب نماز جمعه را عطا می کند و اگر نخواست ثوابی به آن ها نمی دهد. ۳ - امّا گروه سوم کسانی هستند که جلوتر از ورود امام به محل نماز جمعه می آیند و اگر چیزی از (نماز یا دعا) از او قضاء شده است، قضای آن را انجام می دهد، سپس با سکوت و آرامش در جای خود می نشیند تا امام جمعه بیاید. این نماز جمعه کفّاره همه گناهانی خواهد بود که از آن روز تا هفته آینده به اضافه سه روز دیگر از او سرزند؛ زیرا آیه قرآن می فرماید: «هر کسی که کار نیکی انجام داد خداوند ده برابر آن را به او عطا خواهد کرد»؛ یعنی در ازای یک روز نماز جمعه، خداوند گناهان ده روز او را می بخشد.

مطلب پنجم: آداب نشستن مؤمنین در حال خطبه خواندن امام جمعه

مؤمنین باید رو به قبله بنشینند و امام جمعه در حال خطبه باید رو به روی آنان و پشت به قبله قرار گیرد.

امیرالمؤمنین علی علیه السلام از قول رسول خداصلی الله علیه وآله نقل فرموده که:

«کلّ واعظٍ قبلةٌ»؛(۱) یعنی هر واعظی رو به روی مأمومین و در قبله

۱- ۲۸. پمستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۱۰۲.

نمازگزاران قرار گیرد. بنابراین شرکت کنندگان در نماز جمعه باید از جهت نشستن، رعایت قبله را نموده و به خاطر تکیه بر دیوار دادن به هنگام خطبه جهت خود را از قبله تغییر ندهند تا از فضیلت نماز آنان کاسته نگردد و به اجر و پاداش کامل دست یابند. ان شاء اللّه.

مطلب ششم: سکوت کردن به هنگام ایراد خطبه

نمازگزار در نماز جمعه باید به هنگام ایراد خطبه امام جمعه، اوّلاً: سکوت نماید، ثانیاً: به خطبه ها، با توجّه گوش فرا دهد، ثالثاً: به این طرف و آن طرف نگاه نکند، گرچه همه این آداب از نظر فقهی تأکید شده ولکن اگر از روی ناچاری، مختصری رعایت نشد موجب بطلان نماز جمعه نخواهد شد؛ امّا باید سعی شود که این آداب به طور کامل مراعات گردد.

«قال علی علیه السلام: لا کلامَ والامامُ یَخْطُبُ ولا إلتفات إلّا کما یحلُّ فِی الصلوهِ وَانّما جُعِلَتِ الجمعه رکعتین مِنْ اَجلْ الخطبتین جُعِلَتا مکان الرکعتین فهی صلاه حتّی ینزل الامام؛(۱) یعنی به هنگامی که امام مشغول خواندن خطبه نماز جمعه است نمازگزاران نباید سخنی بگویند و نیز نباید به اطراف نگاه کنند؛ مگر در همان حدّی که در نماز می توان به اطراف نگاه کرد و مجاز است؛ زیرا نماز جمعه به خاطر دو خطبه ای که قبل از نماز ایراد می شود به جای دو رکعت نماز محسوب می شود. پس خطبه، نماز است و تا زمانی که امام از کرسی خطابه فرود بیاید باید نمازگزار خود را در نماز

۱- ۲۹. صلوه الجمعه والعیدین فی مصادر الفریقین، ص ۱۳۳.

بداند، تا جایی که اصبغ بن نباته از آن حضرت نقل نمود که:

«إِذا قال الرجل یومَ الجمعه صَهْ فَلا صَـلاهَ لَه؛ یعنی اگر روز جمعه نمازگزار در حال خطبه امام به دیگری بگوید: سکوت کن! نماز او نیز بی ارزش می شود. بنابراین باید در حال خطبه کاملاً سکوت نمود تا فضیلت نماز حفظ گردد.

در بیان دیگری امام علی علیه السلام فرمود:

یَسْـتَقْبِلُ الناسُ الامامَ عند الخطبه بوجوههم وَیُصْغون إِلَیْهِ؛(1) یعنی مردم بایـد به هنگام خطبه خواندن امام جمعه، رو به روی او باشـند و بـه خطبـه هـای او گـوش بدهنـد. علّـت تأکیـد برای گـوش دادن خطبـه، این است که خطبه به جـای دو رکعت نمـاز محسوب می شود و امام جمعه می بایست با زبان فصیح و بیان روشن، امور دینی و اعتقادی و اخلاقی و نیز مسائل مهم سیاسی را که دانستن آن بر همگان ضروری است بیان کند و مردم را در جریان امور قرار دهد.

۱- ۳۰. مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۱۰۲.

بخش چهارم

جایگاه امامت جمعه از نظر امام علی علیه السلام

ص:۳۵

با توجّه به مفاهیم احادیث منقول از آن حضرت که جلوتر به آن اشاره شد، امامت جمعه، یک منصب حکومتی است و از وظایف مهم حاکم اسلامی برپایی نماز جمعه است و مردم نیز وظیفه دارند در این امر از حاکم اسلامی تبعیّت داشته باشند و نیز اقامه نماز جمعه در تمام قلمرو حکومت اسلامی مورد توجّه است، بر همین اساس است که امامان جمعه در هر نقطه از کشور اسلامی باید منصوب از ناحیه ولی امر مسلمین باشند. همین نکته دلیلی روشن بر اهمیّت جایگاه امامت جمعه است و بدیهی است که باید نقش مهم و مؤثری در قلمرو امامت خود ایفا کنند و در تمام زمینه ها، هدایت و ارشاد و نظارت را به عهده داشته باشند.

اصولاً ـ شیوه اقامه نماز جماعت و جمعه امر مهمی است که امیرالمؤمنین علیه السلام در عهدنامه خود به مالك اشتر، آداب امامت جمعه و جماعت را در کنار وظایف مهم دیگر حکومت به او متذکر می شود و می فرماید: «إِذا قُمْتَ فِی صَلاتِک للناس فلا تکونن منفّراً»؛(۱) چون با مردم به نماز جماعت می ایستی چنان نماز مگزار که مردم را برهانی.

و در جای دیگر می فرماید: هنگامی که به دستور رسول خداصلی الله علیه وآله عازم برای یمن بودم از آن حضرت شیوه امامت و اقامه نماز را پرسیدم.

۱- ۳۱. نهج البلاغه، نامه ۵۳.

مطلب اوّل: شرایط موفقیت امام جمعه

راهنمایی خواستن امام علی علیه السلام از رسول خداصلی الله علیه وآله، بیانگر این نکته است که امام جمعه باید در فکر این باشد که راه موفقیت خود را جست و جو کند و لوازم موفقیت خود را بفهمد و همچنان که خود حضرت علی علیه السلام می خواهد استاندار و امام جمعه و جماعت موفقی نیز باشد.

رسول خداصلی الله علیه وآله در جواب حضرت علی علیه السلام می فرماید: «صَلِّ بِهِمْ کَصَلاهِ اَضْعَفِهِمْ وَکُنْ بِالْمُؤمنینَ رَحیماً»؛(۱) مانند ضعیف ترین آن ها نماز بگزار؛ یعنی به جهت رعایت حال افراد ضعیفی که در نماز هستند، نماز را متناسب توان آن ها بر پا کن.

حال که امام جمعه عهده دار مسائل دینی و سیاسی در قلمرو امامت خودش است، باید در تمام زمینه ها به تناسب حال افراد و رعایت حقوق آن ها عمل کند و از جمله این که «کن بالمؤمنین رحیماً» با مؤمنین مهربان باشد. پس می توانیم نتیجه گیری کنیم که شرط توفیق امام جمعه، رأفت و رحمت نسبت مؤمنین است.

وقتی که خداوند در قرآن خطاب به رسول خداصلی الله علیه وآله می فرماید:

«فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ کُنتَ فَظّاً غَلِیظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشاوِرْهُمْ فِی الْأَمْرِ»؛(۲) «ای رسول رحمت، خدا تو را با خلق، مهربان و خوش خو گردانید، اگر تندخو و سخت دل بودی مردم از اطراف تو پراکنده می شدند (اگر کسی به تو بد کرد) پس از آن ها بگذر و برای آن ها آمرزش بخواه و با آن ها مشورت کن».

۱- ۳۲. نهج البلاغه، نامه ۵۳.

۲- ۳۳. سوره آل عمران، آیه ۱۵۹.

یعنی شرط توفیق، علاوه بر خوش اخلاقی، نرمش، گـذشت، خیرخواهی، همفکری و مشورت با مردم است که مردم امام خود را از خود و خیرخواه خود بدانند و در نتیجه موجب اطاعت و همکاری آنان خواهد شد.

در عهـدنامه امام علی علیه السـلام به مالک اشتر، چند نکته قابل توجّه است که رعایت حال ضـعفا و محرومین باید در دسـتور کـار باشـد و نیز رفتـار امـام جمعه و جمـاعت؛ چه در مقام نماز و چه در مقامات دیگرش، شـرط موفقیّت اوست و نیز عملکرد رفتار او نباید موجب نفرت و انزجار مردم باشد و همچنین امام علی علیه السلام می فرمایند:

«وإِذا قُمْتَ فِی صـلاتِکَ بالنّاسِ فلا تکونَنَّ مُنَفِّراً، ولا مُضَـیّعاً فإِنّ فِی النّاس من بِهِ الْعِلّهُ وَلَهُ الحاجهُ»؛(۱) «هنگامی که برای مردم نماز اقامه می کنی نفرت آور و تضـییع کننـده نباشـد؛ زیرا در میان مردم کسانی هسـتند که بیمارنـد یا کار فوری دارنـد و باید رعایت حال آن ها را نمود».

پس خطبه های نماز جمعه باید اوّلاً کوتاه، ثانیاً جذّاب و جالب و مطالب آن به روز و مورد نیاز مردم باشد.

شرط دیگر توفیـق ایـن اسـت که همـان طـور که حـاکم اسـلامی و ولی امر مسـلمین، امـام جمعه را نصب می کنـد او را مـورد حمایت نیز قرار بدهد، به خصوص چون این منصب یک منصب حکومتی است، بر عهده دولت اسـلامی است که نیازهای این نهاد مهم ولایتی را برطرف نماید تا

۱- ۳۴. مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۱۶۹.

پاسخگوی درخواست های به حقّ مردم باشد و امکانات انجام وظیفه محوله را در اختیار او قرار دهد، پس همکاری کارگزاران نظام با امام جمعه شرط لازم موفقیت است.

در پایان نوشته برای حُسن ختام و ارشاد و هدایت تام خطبه ای از خطبه های نماز جمعه امیرالمؤمنین علی علیه السلام را ذکر می نماییم تا ان شاءاللّه همه ما از برکات و فیوضات کلام مولی الموحدین علیه السلام برخوردار گردیم.

مطلب دوم: خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام در روز جمعه

«عَن جابر، عن ابی جعفرعلیه السلام، قال: خَطَبَ أَميرالمؤمنين صَلوات اللّه عليه يومَ الجمعه فقال: اَلْحَمْدُللّه ذی القدرهِ وَالسّلطانِ، والرأفِهِ والامتنانِ، أَحْمَدُهُ على تتابُعِ النِعَم، واَعُوذُ بِهِ من العذابِ والنّقم، واشهدُ اَنْ لا اله الّا اللّهُ وحدَهُ لا شريكَ لَهُ، مُخالَفَهً للجاهدينَ ومعانَدَهً للْمُبْطلينَ، واقراراً بانّهُ ربُّ العالمينَ، وأشهد أنّ محمداً عبدهُ ورسولُهُ، قفَّى بِهِ المُرسلينَ وَ خَتَمَ به النّبيينَ، وبعثَهُ رحمهً للعالمينَ، صلى اللّهُ عليه و على آلِهِ اَجْمَعينَ، وقد أوْجَبَ الصلاهَ عليهِ، واَكْرَمَ مَثواهُ لَدَيهِ واَجْمَلَ احسانَهُ إِليه.

اوصيكُمْ عِبادَ اللّهِ بِتَقوَى اللّه الّذى هو وليّ ثوابِكُم، واليه مَرَدُّكُم و مئابُكُم، فبادروا بذلكَ قبلَ الموتِ الّذى لا يُنجيكُمْ مِنْهُ حِصنٌ منيعٌ، ولا هَربٌ سريعٌ، فانّه واردٌ نازلٌ و واقعٌ عاجلٌ، وإنْ تَطاوَلَ الأجلُ، وَامتَدَّ المَهَلُ، فَكُلُّ ما هو آتٍ قريبٌ، ومَنْ مَهّدَ لِنفسِهِ فهُوَ المصيبُ.

ص:۳۹

فتزوّدوا رحمكم اللّهُ اليَومَ ليومِ المماتِ، واحذروا أليمَ هَولِ البياتِ فانَّ عقابَ اللّهِ عظيمٌ، وعَذابَهُ أليمٌ، نارٌ تَلْهَّبُ ونَفسٌ تعذّبُ وشرابٌ من صديدٍ ومقامِعُ من حديدٍ، أعاذَنا اللّه وايّاكم من النارِ، ورزقَنَا اللّه وايّاكم مرافقه الابرارِ وغَفَر لنا ولكُم جميعاً إنّه هُو الغفور الرّحيم.

إنَّ احسَنَ الحديث وَابلَغَ الموعظَهِ كتابُ اللّه.

«ثمّ تَعَوَذَّ باللّهِ وَقَرَأ سورةَ العصرِ» ثمّ قال:

و جَعَلَنا اللّهُ وايّاكُم مِمَّن تَسَعَهُمْ رَحمتُهُ وَيَشْمَلُهُم عَفوُهُ وَرَعْفَتُهُ، واستغفِرُ اللّه لى ولَكُم.

«ثمّ جَلَسَ يسيراً»، ثمّ قامَ و قال:

اَلْحَمْدُللّه الّذِى دنا فى علّوهِ، وعلا فِى دُنُوِّهِ، وتواضَعَ كلُّ شىءٍ لِجَلالِهِ واستَسلَمَ كُلُّ شىءٍ لِعِزَّتِهِ، وخَضَع كُلُ شىء لِقُدرتِهِ، أَحْمَدهُ مقصّراً عن كُنْهِ شُكْرِهِ، وَأوْمنُ بِهِ اذعاناً لربوبيّته، واستَعينُهُ طالباً لِعِصَمته، واتوكّل عليهِ مفوّضاً إليه، واشهد أنْ لا اله الّا اللّه وحدهُ لا شريكَ لَهُ، إلهاً واحداً احداً، فرداً، صمداً، وتراً، لم يتّخذْ صاحبةً ولا وَلَداً وأَشْهد اَنّ محمداً عبدُهُ المصطفى ورسولُهُ المجتبى وامينُهُ المرتضى، اَرْسَلَهُ بِالحَقِّ بشيراً ونذيراً، وداعياً اليه وسراجاً منيراً فَبَلّغ رسالَتَهُ، وادّى الأمانَهَ، وَنَصَحَ الأمَهَ، و عَبَدَ اللّهَ حتّى اَتاهُ اليَقينُ، صلّى اللّه عليه وآله فى الاوّلين وصلّى اللّه عليه وآله فى الاخرين وصلّى اللّه عليه وآله يومَ الدّين.

اوصيكم عباداللّه بتَقوَى اللّه والعملِ بطاعِتِه، واجتنابِ مَعْصيتِهِ فإنّه مَنْ يُطِعِ اللّهَ و رسولَهُ فقد فاز فوزاً عظيماً، ومن يعصِ اللّه ورسولَهُ فقد ضلّ ضلالاً

بعیداً وَخَسِرَ خُسراناً مبیناً «انّ اللَّه وملائکَتهُ یُصلّونَ علی النبی یا ایّها الذّین آمنوا صلّوا علیه و سلّموا تسلیماً» اللّهمّ صلّ علی محمّد عبدک ورسولک، افضل صلواتک علی انبیائک واولیائک.(۱)

مطلب سوم: ترجمه خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام

جابر از امام باقرعلیه السلام روایت کرده که امیرالمؤمنین علیه السلام در روز جمعه ای این خطبه را ایراد نموده است:

ستایش مخصوص خداوندی است که صاحب قدرت و سلطنت و دارای مهربانی و نیکویی است، او را بر نعمت های مستمرّش ستایش می کنم و از عذاب و عقوبتش به او پناه می برم، شهادت می دهم که خدایی غیر از او نیست و شریکی ندارد، مخالف منکران و معاند باطل گرایان هستم و اعتراف می کنم که او پروردگار جهانیان است و گواهی می دهم که محمدصلی الله علیه وآله بنده و پیامبر اوست، و ارسال رسل به برکت وجود او پی در پی انجام شده و پیامبری و نبوّت با بعثت او خاتمه یافته است. و خداوند پیامبر را که (درود خدا بر او و اهل بیت او باد) رحمتی برای عالمیان است مبعوث کرده و درود فرستادن بر او را واجب فرمود، جایگاهش را نزد خود رفیع قرار داد و نیکوترین احسان خود را به او فرموده است.

بندگان خدا! شما را به تقوای خدا سفارش می کنم؛ زیرا که خدا پاداش دهنده همه ثواب های شماست و بازگشت شما به سوی او و سرکار شما با اوست.

قبل از آن که مرگ شما را دریابد اقدام به تقوا نمایید و تقوا پیشه نمایید، مرگی که

۱- ۳۵. مستدرک، ج ۶، ص ۲۷؛ بحارالانوار، ج ۸۶، ص ۲۳۴.

هیچ دیوار و مانعی جلوی آن را نمی گیرد، و برای شما هیچ گریزی از آن نیست، همانا مرگ روزی بر شما وارد و بر شما نازل خواهد شد، اگرچه ظاهراً اجل تأخیر بیفتد و مهلت زیستن در دنیا به درازا بکشد؛ ولی بالاخره مرگ شما به زودی فرا خواهد رسید، پس هر کسی که آماده مرگ باشد کامروا خواهد شد و مرگ او به او آسیبی نخواهد رسانید، امروز برای روز مردن تان زاد و توشه فراهم کنید، خداوند شما را رحمت کند و از دردناکی و وحشت شب مرگ برحذر باشید، چراکه عقوبت خداوند، عظیم است و عذابش دردناک و آتش جهنم شعله ور و جان در عذاب است و نوشیدنی گناهکاران از چرک و خون و ضربتی از گرز آهنین برای آن هاست.

خداوند همه ما را از آتش جهنم نگاهدار باشد، و رفاقت با نیکان را روزی ما گرداند. خداوند همه ما و شما را بیامرزد، همانا او آمرزنده و مهربان است، همانا بهترین خبر و عالی ترین موعظه و پند، قرآن است.

آن گاه فرمود: اعوذ باللّه و پس از آن سوره والعصر را قرائت کرد.

سپس فرمود: خداوند ما و شما را تحت پوشش رحمت واسعه خود قرار دهد و مشمول رحمت و عفو خود گرداند، و برای خود و شما از خداوند آمرزش طلب می نمایم.

آن گاه کمی نشست و پس از آن به پا خاست و خطبه دوم را چنین ایراد کرد:

ستایش خدایی را که در عین بلند مرتبگی، به ما نزدیک و در عین نزدیکی به ما، در عالی ترین مراتب است و همه چیز در برابر عظمت او فروتن و تسلیم عزت و اقتدار اویند و همه چیز در برابر قدرت او خاضع اند و در عین این که اقرار دارم که در ادای حقّ شکر او قادر نیستم، با ایمان به پروردگاری او شهادت می دهم که جز او

ص:۴۲

خـدایی نیست و همتـایی نـدارد، و او احـد و واحـد و تنهـا و بی نیاز است و در درون ذات خود یکتا و در بیرون ذات خود بی همتا است، همسر و فرزندی ندارد.

شهادت می دهم که محمّدصلی الله علیه وآله بنده برگزیده و فرستاده مخصوص اوست و امین و مورد رضایت و خشنودی اش می باشـد، که او را به حقّ بر بشـریت مژده دهنده و بیم دهنده مبعوث کرد، که مردم را به سوی خدا بخواند و چراغ فروزان راه خـداجویان است، و او نیز به خوبی رسـالت خود را ابلاـغ نمود و امـانت پیامبری را ادا نموده است و امّت را نصـیحت کرد و تا لحظه وفات، خدا را پرسـتش نمود. پس از آغاز و انجام، درود و سلام بر او و خاندان او باد و تا روز قیامت بر او و اهل بیت او درود باد.

بنـدگان خـدا! شـما را به تقوای الهی سـفارش و به اطاعت خداونـد و ترک معصـیت توصـیه می نمایم؛ زیرا هر کس از خدا و رسولش اطاعت کنـد کامیاب می شود، و هر کس که از خـدا و رسولش سـرپیچی کنـد، گمراهی سـخت و زیانکاری آشـکار نصیب او خواهد شد.

آن گاه این آیه را قرائت کرد: (همانا خداوند و فرشتگانش، بر پیامبر درود می فرستند، ای کسانی که ایمان آوردید شما هم بر او درود و سلام بفرستید).

خـدایا بر محمّدصـلی الله علیـه وآلـه بنـده و فرسـتاده ات درود بفرسـت، بهـترین درود هـایی که بر پیـام آوران و اولیـای خـود فرستادی.

در پایـان از ذات اقـدس ربوبی مسئلت دارم که این ناقابـل را که به قـدر فهم ناقص خود از آیات و احادیث دریافتم و تقـدیم حضور نمودم با احسان و کرم خود قبول نمایـد. در قـدم هایی که در این سال ها در جمع بهترین بندگان خدا در روز جمعه و نماز جمعه برداشته ام به فضل خود

ص:۴۳

بپـذیرد و مـا را به خاطر خلل و نقص در آن مؤاخـذه نفرمایـد، و با فضل و احسان خود ما را مورد عنایت خود قرار دهـد و این مختصـر را منظور نظر اولین شـهید محراب مولای متقیان امیرمؤمنان علیه السـلام بگردانـد و قلب نورانی امام عصـر - عجل اللّه فرجه - را از ما راضی فرماید.

بمنّه وفضله والسلام علیکم ورحمه اللّه وبرکاته.

ص:۴۴

منابع تحقیق

۱ - قرآن کریم.

۲ - نهج البلاغه، فیض الاسلام.

۳ - تفسیر نمونه، جمعی از نویسندگان؛ آیت اللّٰه مکارم شیرازی.

۴ - وسائل الشیعه، مرحوم شیخ حر عاملی رحمه الله.

۵ - مستدرک الوسائل، علامه حاج میرزا حسین محدث نوری رحمه الله.

۶ - بحارالانوار، علامه مجلسی رحمه الله.

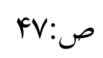
۷ - صلاه الجمعه والعیدین فی مصادر الفریقین، دبیرخانه مرکزی ائمّه جمعه.

۸ - احکام جمعه در اسلام، سید محمّد تقی آل هاشم.

۹ - تحریر الوسیله، امام خمینی قدس سره.

۱۰ - مصباح المجتهد، شیخ الطافه محمّد بن حسن الطوسی.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه ای
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹